

segle XIII, com un de 1295, relatiu a canvis alquímics (RLR v, 80), o en les *Lleg. Rim.* de Sevilla: «Judes, *com* a fals traydor / fugí d'aquèn ---» (v. 137). Sovint, i espt. en parlars o textos de zones extremes, té un ús un poc més ampli que en el present del català central: «periran axí *con* a aquels dels quals és dit ---», *VidesR*, f° 4r1. En terres valencianes i ribagorçanes existeix avui, i fins un poc ampliat respecte de l'ús del cat. central: ni en l'un ni en l'altre no envaeix el terreny de l'interrogatiu, però sí algun altre; diàleg benasquès: «—¿*Com* qués <'vols'> que te faga els ous? —*Coma* tu quergues» (Ferraz, p. 41); «dones llejes *com* a ferrussos», «els pantalons són inglesos però guanyen els francesos a portar-los --- *com* a sacs de nyoreteros de tan amfissims i extravagants que són», *MGadea (T. del Xè II, 42, 94)*.

Especial interès té la combinació amb *que*, que s'usa per a funcions netament causals en la llengua moderna. A l'Edat Mitjana és més notador en la funció generalitzadora 'de qualsevol manera que': «*com* que li-n prengué ---» 'malgrat tot el que pogué esdevenir-li' en *Desclot (NCl. v, 20.23)*; «*com* que vagen los affers, en tot mostrat paciència», doc. reial de 1323 (Finke, *Acta Ar. II, 586*), i veg. infra *comsevulla*.

En la nostra llengua medieval, el que trobem amb el paper causal, és generalment *com* (*con*) tot sol sense el *que*: «Judes, *com* a fals traydor, / fugí d'aquèn, *con* ac paor / ---». En castellà apareix *como* generalment tot sol, amb aquest paper, fins avui, si bé allà també s'ha desenrotllat la combinació *como que*, sovint amb valors força diferents, que de vegades trobem també en la nostra Edat Mitjana: és concessiu (si fa no fa 'per bé que') en algun passatge dels *Cost-Tort.*: «sarraí catiu --- que-s vol batejar --- en re no li deu ésser pijorada sa condició, *con que* mellorada per raó del crestianisme ---» (Ol., p. 58); 'com si fos per tal que': «lunyà e apartà la lenya, *com que* no vessen la persona contra qui havien la enveja: axí per a pagar-los de aquella enveja, ell se lunyà ---», *StVicentF (Quar., 233.80)*. En castellà també ha pres un sentit causal, però això difereix del català en un fort matís: entre nosaltres és directament causal i es posa en la frase primera, fonamentadora («*com* que no vols fer-ho, m'ho hauré de fer»), ús que s'estén fins i tot al castellà d'Aragó (com observa Am. Alonso),¹¹ mentre que en castellà clàssic va en la frase segona, i podríem dir que més que causal és confirmatori: més o menys = *en efecte*: «no fue amable, *como que* me echó de la casa»; i així apareix també algun cop en *StVicentF*: «l'om --- és absolt de la culpa mortal; emperò encara és lligat, *com que* és obligat a les penes de purgatori» (*Quar., 208.183*).¹²

L'ús causal d'aqueixa locució conjunta no s'aferma fins al període modern de la nostra llengua, i no sembla improbable que el puguem mirar com a abreviació de construccions més complexes, sobretot *com sia que* (*com sigui que*), tan general en la llengua tradicional dels escriptors dels Ss. XVIII-XIX; en forma encara més plena es deia en el S. XIII *com sia cosa que*, ben paral·lela a la italiana clàssica (avui antiqua-

da) *con ciò sia cosa che* (sovint escrit com un sol mot *conciossiacio*); aquella la trobem molt sovint en Lull, val a dir que més sovint amb subjuntiu (i no indicatiu), amb construccions que recorden la del cast. *como que*, i amb un matís alhora concessiu, que s'hi ajunta més o menys marcadament: «si Déus te mana que no aucies lo cors, quant més te mana que no aucies l'ànima en peccat! *con sia cosa que* l'ànima sia molt millor que'l cors» (*Doctr. Pueril*, Gili, p. 46, novament 104, etc.), «per qual natura és pus durable l'aur que'l ferre, *com sia cosa que* lo ferre és pus forts que l'aur» (*Merav., NCl. II, 65*), «demanà a l'ermità, per qual natura la mare ama més fill que filla, *com sia cosa que* filla sia pus semblant a ella que son fill» (id. III, 36). *Com --- com --- 'adés --- adés ---'*: «corrien tots los dies los camins, e prenien-ne, *com* cent, *com* dohents adzembles», *Desclot*, 323. *Com més no --- 'majorment que, tant més que'*, *MVayreda, Puny.*, pp. 132-133.

CPT.: *Comsevulla que* 'de qualsevol manera que' pertany a la llengua comuna clàssica, avui *comseuulga que*. *Comsevulla* usat absolutament resta viu en parlars orientals muntanyencs 'de qualsevol manera, de mala manera': la mestressa s'excusava, en acollir-me, en un mas isolat: «dispensi que això està *kõnsabúya*» en El Coll (Susqueda, 1934); «*tõt està kõnsabúya*», Gisclareny (1935); a Menorca la -y- s'esvaeix: a Ciutadella es diu dels malalts per 'molt malament': «tot va *com-se-vua* / per mor d'ells», *Camps Merc., Folk. Men. I, 337*.

¹ *Festschrift Vollmöller*, 1908, 61-74, junt amb una anàlisi de les accs. en ll. vg., comparades amb les romàniques (en particular les referents a les combinacions *quomodo ac* (> *coma* en certs dialectes romànics) i *quomodo et* (> it. *come*). — ² Fins i tot en frases el·líptiques on ja no és proclític: en l'alt Gironès *sagons kum* Canet d'Adri, 1964. — ³ Anotada a Farrera de Pallars (1933), la Sentiu de Sió (1964), la Torre de l'Espanyol (1935). — ⁴ Almenys a la zona central; netament s'observa en les interrogacions el·líptiques *kõm?* (Guadassuar, 1962, etc.), 'com diu?, què vol dir?'. *MGadea* que hi accentua conseqüentment amb greu tots els mots amb *o* oberta, qualsevol posició que aquesta ocupi en el mot o la frase, no accentua mai *com*; amb una excepció única: «*còm* ha de ddldre gastar-se 75 duros ---?» (*T. del Xè III, 64*), tanmateix en el seu diccionari sí que s'imprimí *còm* diverses vegades i accentua amb agut en la frase a *com* 'a quant, quant val': «a *cóm* les nyespres, tia» (*T. del Xè I, 316*). — ⁵ «*kõm* li diuen al *iusál* ---?» anoto a Perafita de Fades (1957). — ⁶ Rima amb *hòm* en els vv. 8673 i 9937, amb *prom* (= *prohom*) en el 11393. Val a dir que per bé que Roig distingeix bé en rima la è de la é i la ò de la ó, no deixà d'admetre (forçat per l'enorme freqüència de les rimes en el seu llarg poema), un dos o tres per cent de rimes inexactes, veg. *LleuresC*, p. 193. — ⁷ «Mig escaldat per l'aiga i estofat pel fum, / regalant de suor, en fi, tot sé pas *cùm*», Saisset, *Perpiny.*, p. 56. — ⁸ Tanmateix